

УДК 94(477)«1924/1925»

О.В. Кужельна

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ СІЛЬСЬКИХ ВИКОНАВЦІВ НА ШОСТКИНЩИНІ У 1924–1925 РОКАХ

У статті досліджується процес формування та функціонування системи сільських виконавців на Шосткинщині у період 1924–1925 років, проводиться аналіз їх чисельності. Наводяться списки сільських виконавців у розрізі населених пунктів району.

Ключові слова: сільські ради, сільські виконавці, Шосткинський район.

Одними з перших владних низових структур «нової формації» 1920-х років на селі були комнезами. Пізніше розпочався процес створення колгоспів та радгоспів. У «проміжку» між цими інституціями знаходилась система сільських виконавців. Досліджуючи структуру державної влади цього періоду, С. Кульчицький та І. Єфіменко зазначали: «Майже одночасно зі зникненням з лав державних службовців комнезамівців з'явилася ще одна категорія службовців, відповідальних за виконання державної політики на селі, – сільські виконавці» [1, с. 263].

Дана тема майже не вивчена ані на державному, ані на регіональному рівнях. Пояснення терміну «сільські виконавці» відсутнє навіть у енциклопедичних виданнях. Невелика за обсягом стаття «Сільські виконавці» розміщена у другому томі «Історії державної служби в Україні» [1, с. 263–266]. Поодинокі згадки про застосування інституту сільських виконавців на виконання повноважень органів міліції наводяться, зокрема, у виданні А. Тимченко [2] та статті В. Бондар [3]. Більш детально дана тема розкрита в статті В. Дубовика «Еволюція охорони права у вітчизняних територіальних громадах» [4].

Використовуючи нормативні документи 1924 року та документи Державного архіву Сумської області, автор статті намагається дослідити процес формування та функціонування системи сільських виконавців саме на Шосткинщині (на той час Шостенський район Новгород-Сіверського округу Чернігівської губернії) у період 1924–1925 років.

9 липня 1924 року вийшла постанова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та Ради народних комісарів № 152 «Про сільських виконавців» [5, с. 340–343]. Як зазначено в преамбулі даного нормативного документа, постанова приймалася «для того, щоб сільські ради успішно й вчасно виконували завдання в справі охорони громадського ладу, задля особистої й майнової безпеки громадян та впорядкування і розвитку громадської самодіяльності» [5, с. 340]. Сільських виконавців призначала сільська рада з числа сільських мешканців одного села «по черзі на речинець (строк, термін – О. К.) від 3-х до 4-х місяців». Кількісний склад визначався райвиконкомом у наступному розрахунку: молодших сільських виконавців – одного на 10–15 дворів, старших сільських виконавців – одного на 100–120 дворів [5, с. 340–341].

Сільськими виконавцями могли бути особи віком 18–45

років, які не позбавлені виборчих прав і не перебувають під судом і слідством (стаття 3 постанови). Окремою особливою вимогою до старших сільських виконавців було те, що вони «обов'язково повинні бути письменні» [5, с. 341].

У статті 4 постанови були визначені основні обов'язки сільських виконавців: «наглядати за додержанням, у обслуговуваному ними участку, громадського ладу й безпеки, затримувати й супроводжувати до сільради винних у злочинстві, виявляти неплатіїв податку, вручати окладні листи й оповістки, оповіщати мешканців свого участку про збори й розпорядження Сільради та Райвиконкому» [5, с. 341]. У разі виконання «міліційських» обов'язків сільські виконавці підпорядковувалися безпосередньо начальнику міліції району [5, с. 341]. Посади сільських виконавців прирівнювалися до державних службовців. «Сільські виконавці, – вказувалося у постанові, – за невиконання своїх службових обов'язків відповідають як урядові особи». Але при цьому вони не отримували заробітної плати: «Сільські виконавці, виконуючи свої обов'язки порядком громадського відбутку, не дістають жодного утримання» [5, с. 341–342]. Виконуючи свої повноваження, сільські виконавці обов'язково повинні були мати при собі «видані сільрадою посвідчення про свою посаду» [5, с. 342].

Усі громадяни, що не підпадали під дію ст. 3 постанови, оподатковувалися «спеціальним збором», розмір якого встановлювали «губерніальні виконавчі комітети». Отримані таким чином кошти використовувалися на потреби сільської ради і йшли на оплату витрат «до охорони громадського ладу, особистої й майнової безпеки або на впорядкування відповідних сіл» [5, с. 342].

Єдиною своєрідно «пільгою» для сільвиконавців було те, що «жодних інших громадських відбутків ... сільські виконавці протягом часу своєї служби на цих посадах, а також і шістьох місяців після цього – не несуть» [5, с. 342].

У прийнятій 12 жовтня 1924 р. постанові Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та Ради народних комісарів № 279 «Про затвердження Положення про сільські ради» зверталася увага на повноваження сільських рад щодо сільських виконавців [6, с. 864–876]. Так, згідно підпункту 5 пункту А частини дев'ятої розділу II до компетенції сільських рад належало: «призначати молодших і старших сільських виконавців, згідно з Положенням про них, а також призначати інших урядових осіб сільради» [6, с. 867]. Серед повноважень голови сільської ради в адміністративній галузі зазначалися наступні: «Безпосередньо керувати діяльністю молодших і старших сільських виконавців згідно з чинним про них Положенням» [6, с. 872].

На початковій стадії запровадження інституту сільських виконавців безумовно виникало чимало організаційних питань. Чисельність перших обраних сільських виконавців «не дотягувала» до встановленої норми. Так, за результатами розгляду питання «О назначении сельских исполнителей» на засіданні Івотської сіль-

ської ради 5 жовтня 1924 р. було обрано лише 2 старших і 13 молодших виконавців [7, арк. 9]. Менш ніж за місяць чисельність виконавців в с. Івот значно зросла і станом на 02.11.1924 р. становила 10 старших і 48 молодших сільських виконавців [7, арк. 80].

З метою налагодження роботи виконавців на селі та надання відповідних роз'яснень щодо їх призначення була розроблена «Инструкция о порядке назначения и деятельности и обязанностях исполнителей, изданная во исполнение постановления ВУЦИК и СНК от 9.07.1924 года «О сельских исполнителях» (далі – Інструкція) [7, арк. 75–76 зв.]. Інструкція, підписана наркомом внутрішніх справ Балицьким та наркомом юстиції Рейхелем, була надіслана до відділів міліції, які в свою чергу довели її до відома та керівництва сільських рад. Документ значно доповнював коло осіб, які могли бути обраними сільськими виконавцями, та дещо розширював їхні повноваження. Так, у відповідності до пункту 1 Інструкції до списків сільських виконавців могли включатися жінки та особи, що знаходилися під судом та слідством. Примітка 2 до п. 1 наголошувала, що «сельсовету предоставляется право в исключительных случаях назначать граждан из числа находящихся под судом и следствием, если таковые пользуются доверием» [7, арк. 75].

У відповідності до п. 6 Інструкції обрані на посаду сільські виконавці повинні були заноситись до спеціальних книг обліку, зразки яких надсилалися до сільських рад, та мати посвідчення. Окрім того зазначалося, що сільським виконавцям «выдается отличительный знак – повязка на правый рукав, с обозначением села и порядкового номера по списку» [7, арк. 76].

В Інструкції наводився перелік осіб, які звільнялися від обов'язків сільських виконавців. До їх числа належали голови і члени виконкомів, сільських рад, президій райвиконкомів і сількомнезамів, президій селянських комітетів взаємодопомоги, службовці радянських та кооперативних підприємств та закладів. Звільнялися від обов'язків сільських виконавців жінки за 2 місяці до пологів та після пологів на час кормління дитини, а також жінки, що мали дітей до 8-річного віку, при відсутності особи, що могла б за ними доглядати. Не призначалися сільськими виконавцями члени родин червоноармійців на термін їхньої служби в Червоній Армії. Окрему категорію «не» виконавців становили особи, що хворіли (на період тимчасової непрацездатності), та особи з фізичними вадами [7, арк. 75 зв.].

У відповідності до п. 25 Інструкції сільські виконавці при виконанні покладених на них повноважень несли відповідальність як посадові особи в дисциплінарному та карному порядку [7, арк. 76 зв.].

Інструкція ширше, ніж постанова, окреслювала коло повноважень сільських виконавців. У пункті 23 Інструкції зазначалося:

«На сельских исполнителей возлагается:

а) наблюдение за порядком и спокойствием в селении

и принятие мер по восстановлению нарушенного порядка, наблюдение /.../ за чистотой и санитарным состоянием селения и исправным содержанием дорог;

б) сообщение предсельсовету и начальнику районной милиции о совершенных в их участках преступлениях, самоубийствах, найденных человеческих трупах и охрана их и всей обстановки положения вещей /.../ до прибытия милиции /.../;

в) сообщение председателю сельсовета и начальнику милиции района о всех прибывающих в селение посторонних гражданах, /.../ о случаях самогонно-варения, появление дезертиров и вообще о всех подозрительных /.../ лицах;

г) препровождение в сельсовет или милицию всех задержанных, конвоирование лиц, направляемых этапным порядком, до ближайшего совета;

д) наблюдение за выполнением населением противопожарных и вообще правил, предотвращающих несчастные случаи;

е) в случае возникновения пожаров наводнения и т.п. бедствий принять меры по борьбе с таковыми и спасение как людей, так и имущества;

ж) проведение заданий по привлечению населения к трудоповинности для борьбы с пожарами, наводнениями и другими стихийными бедствиями;

з) сообщение предсельсовета о всех случаях появления в селениях эпидемических заболеваний;

и) содействие органам власти по наблюдению за тем, чтобы не проводилась порубка лесов, потрава полей, огородов, лугов и садов и сообщение о всех таких нарушениях /.../ предсельсовета и начраймилиции;

к) оказание содействия милиции по наблюдению за порядком на ярмарках и базарах;

л) сопровождение до ближайшего селения ценностей, сопровождаемых райисполкомами в окружной центр;

м) содействие подлежащим органам и выяснение неплатильщиков налогов/.../;

н) объявление гражданам /.../ распоряжений органов власти, оповещение об общих собраниях, вручение окладных листов, повесток» [7, арк. 76–76 зв.].

Під час виконання окремих повноважень сільським виконавцям навіть надавалося право використовувати зброю, яке обумовлювалося винятковою необхідністю (для відсічі нападу на них, з метою охорони осіб від нападів, що загрожують їхньому життю, та спробі втечі заарештованого [7, арк. 76–76 зв.].

Незважаючи на широке коло функцій, які повинні були виконувати сільські виконавці, пріоритетними залишалися повноваження по охороні громадського порядку. В. Дубовик у своїй статті зазначав: «З огляду на їхній статус посадових осіб та підпорядкування сільраді, примусовий, а не добровільний характер здійснення обов'язків, сільських виконавців необхідно вважати саме *правоохоронними посадовцями* (курсив – О.К.), які фактично виступали від імені сільської ради» [4, с. 129].

Сільські виконавці були своєрідними зв'язковими між сільською радою, населенням та міліцією. Пунктом 14 Інструкції зазначалося: «При привлечении сельских исполнителей к содействию органам милиции по поддержанию общественного порядка ... исполнители поступают в распоряжение Начальника милиции района и подчиняются таковому непосредственно» [7, арк. 75 зв.].

Так, сільські виконавці Шосткинщини повинні були доставляти повістки громадянам, чергувати в Управлінні Шостенської райміліції та арештантському домі («Ардомі») [9, арк. 65]. При покладанні на сільських виконавців обов'язків по охороні правопорядку, спостерігалися випадки зловживань з боку працівників районної міліції. Так, зокрема, на них поклали «господарські» обов'язки. У зв'язку з цим було видано наказ № 7 по Управлінню Шостенської районної міліції та розшуку від 27 лютого 1925 року, у § 4 якого зазначалося: «Наблюдаются случаи, когда сотрудниками вверенной мне милиции заставляются приходящие на дежурство с. исполнители, топить печки, носить воду и даже быть уборщиком, что недопустимо и ... отступление от «положения о сельских исполнителях», объявленного в Инструкции, изданной во исполнение постановления ВЦИКа и СНК от 9.07.1924 года, в целях предотвращения подобного рода явлений приказываю: использование с. исполнителей в этом отношении не допустимо и использование последних производит по прямым обязанностям, т. е. восстановление связи с сельсоветами и районами, вызова граждан, а также и дежурство их по Управлению и Ардому» [9, арк. 65 зв.].

Сільські ради повинні були не лише призначати сільських виконавців, а й складати графіки їхнього чергування, які направлялися до районної міліції.

Наприкінці 1924 – на початку 1925 року на Шосткинщині в основному сформувався інститут сільських виконавців. На виконання припису («предписания») начальника міліції від 15 січня 1925 року № 5246 сільські ради надали управлінню Шосткинської районної міліції списки сільських виконавців. Списки надходили до районної міліції з 17 по 31 січня 1925 року. Їх аналіз дає змогу отримати уявлення про чисельність сільських виконавців по кожній сільській раді, встановити співвідношення кількості дворів до чисельності сільських виконавців у населених пунктах Шосткинщини, з'ясувати, чи відповідає кількість виконавців встановленим нормам.

Співвідношення кількості дворів та чисельності сільських виконавців у населених пунктах Шосткинщини (січень 1925 року)*

Назва населеного пункту	Кількість дворів	Чисельність сільських виконавців		Припадає дворів на одного сільського виконавця	
		молодших	старших	молодшого	старшого
с. Богданівка**	390	25	4	15,6	97,5
м. Вороніж	1360	58	11	23,4	123,6

с. Гамаліївка	149	3	1	49,7	149
с. Івот	943	48	10	19,6	94,3
с. Крупець	168	9	1	18,7	168
с. Маків	348	21	Не вказано	16,6	-
с. Миронівка	214	14	2	15,3	107
с. Ображіївка	675	39	7	17,3	96,4
с. Пирогівка**	183	15	2	12,2	91,5
с. Погребки	329	8	1	41,1	329
с. Свірж	107	11	1	9,7	107
с. Собичів	383	24	4	16	96

[9, с. 72, 82, 84; 7 арк. 80, 82, 84, 86, 88, 89, 91, 92 зв., 94, 96, 98–100]

*У графі «кількість дворів» використані дані з видання Чернігівського губстатбюро «Список населенных мест Черниговской губернии. 1924» [9, с. 72, 82, 84]

**Села Богданівка і Пирогівка у вищевказаному стат. виданні зазначені як населені пункти Риковського району [9, с. 72]. Пізніше ці села увійшли до складу Шостенського району.

Як видно з таблиці, з 12 наведених населених пунктів Шосткинщини лише у 5 селах (Богданівка, Миронівка, Пирогівка, Свірж, Собичеве) кількість сільських виконавців приблизно відповідала встановленій нормі (1 молодший виконавець на 10–15 дворів). Значно «не дотягували» до норми села Гамаліївка та Погребки, де один молодший сільський виконавець припадав відповідно на 49,7 та 41,1 дворів. По кількості старших сільських виконавців співвідношення більш-менш дотримувалося в усіх населених пунктах, за винятком села Крупець, де на 168 дворів припадав 1 старший виконавець, та с. Погрібки, в якому на 329 дворів був лише один старший виконавець.

Списки сільських виконавців, що зберігаються у Державному архіві Сумської області (ф.-Р. 4861, оп. 1, спр. 49), можуть бути цікавими для тих, хто займається генеалогією, краєзнавством, дослідженням історії населених пунктів Шосткинщини (додаток 1).

Започатковуючи систему «сільських виконавців», влада намагалася залучити пересічних громадян до вирішення питань життєдіяльності громад. Розрахунок, зроблений автором статті, дозволяє встановити, що за 3 роки (умовно взятий період) хоча б один представник від сільського двору або кожен 5–9 мешканець села побував на посаді сільського виконавця. На думку С. Кульчицького та І. Єфіменка, «сільські виконавці становили вагомий частку сумнозвісних сільських «активістів» періоду масової колективізації ... у 1932–1933 рр.» [1, с. 265]. Це цікавий погляд на «результати» функціонування системи сільських виконавців на рубежі 1920-х – 1930-х років, який може стати темою вже зовсім іншого дослідження.

Додаток 1**Списки сільських виконавців
Шосткинського району (січень 1925 року)****с. Богданівка****Старшіє**

1. Захарченко Алексей Емельянович
2. Фесенко Павел Платонович
3. Титович Антон Иванович
4. Матвеев Николай Пименович

Младшіє

1. Денисенко Петр Трофимович
2. Матвеев Терентий Пименович
3. Бойко Иван Леонович
4. Матвеев Стефан Данилович
5. Титович Пантелеймон Емельянович
6. Захарченко Макар Стефанович
7. Хоменко Лука Семенович
8. Хохлов Фома Панфилович
9. Захарченко Федос Игнатович
10. Захарченко Антон Ефимович
11. Буйницкий Тимофей Акимов.
12. Кудрявец Петр Викторович
13. Илькун Дмитрий Прокофьевич
14. Савченко Семен Маркович
15. Захарченко Петр Акимович
16. Тур Яков Михеевич
17. Галич Николай Иванович
18. Ничипоренко Савва Иванович
19. Захарченко Дмитрий Никодимович
20. Денисенко Михаил Маркович
21. Суховой Филипп Евменович
22. Великоконь Тихон Корнеевич
23. Левченко Виктор Демьянович
24. Захарченко Петр Евстафиевич
25. Билевич Петр Евтихиевич

Містечко Вороніж**Старшіє**

1. Божок Георгий Захарович
2. Бурдюг Архип Иванович
3. Жидченко Григорий Ст.
4. Гладкий Петр
5. Гладкий Яков
6. Кулеш Николай
7. Матвеев Федор Ан.
8. Чайка Демид Демент.(?)
9. Чайка Иван Ареф.
10. Шевченко Трофим
11. Надточей Иван

Младшіє

1. Пискун Григорий Михайлович
2. Матвиенко Николай Фед.
3. Помазан Стефан Устимович
4. Левченко Григорий Иванович
5. Третьяк Иван Кузьмич
6. Приходько Иван Филиппович
7. Ковтун Михаил Харитонович
8. Таванец Иван Моисеевич
9. Степаненко Андрей
10. Шаповалов Яков Петрович
11. Крысько Михаил Николаевич
12. Таванец Егор Терентьевич
13. Метла Василий Денисович
14. Чайка Леонтий Васильевич
15. Новик Василий
16. Степаненко Павел Иванович
17. Черняховский Федор Петрович
18. Божок Павел Иванович
19. Кушнер Михаил
20. Власко Филипп
21. Божко Тарас
22. Лопан(?) Егор Емельянович
23. Ярошко Дмитрий
24. Тарасенко Андрей
25. Воронец Иван
26. Иващенко Потап
27. Ковпак Иван Иванович
28. Панченко Корней
29. Потеня Григорий
30. Кривошей Петр
31. Макаренко Михаил
32. Воронец Пантелеймон
33. Роскарька Антон Н.
34. Иващенко Иван
35. Левченко Василий
36. Левченко Николай Фед.
37. Антоненко Петр Сергеевич
38. Кулик Петр Тр.
39. Дяченко Федор
40. Мисик Павел
41. Деркач Матвей
42. Воронец Иван Григорьевич
43. Харченко Яков Павлович

44. Антоненко Федор Васильевич
45. Николаенко Иосиф
46. Кобылеха Иван Андреевич
47. Михайлов Андрей
48. Кролевецкий Стефан Л.
49. Юрченко Михаил И.
50. Кулеш Николай И.
51. Тарасенко Петр Лук.
52. Портянко Василий Ст.
53. Пилипейко Даниил И.
54. Цимберов Биня(?)
55. Валинштейн(?) Израил
56. Шкура Митрофан Лук.
57. Лапицкий Илья Николаевич
58. Куриленко Павел Никифорович

с. Гамаліївка**Старшіє**

1. Будик Митрофан Маркович

Младшіє

1. Масюк Семен Григорьевич
2. Скляр Семен(?) Яковлевич
3. Зюзько Демьян Ильич

с. Івот**Старшіє**

1. Деконенко Владимир Петр.
2. Шкут Константин Степ.
3. Базилевич Владимир
4. Булитко Иван Антон.
5. Коваленко Иван Кипр.
6. Васильцов Михаил Демид.
7. Екименко Павел Иванов.
8. Гавриленко Александр
9. Есюк Павел Михайл.
10. Евменов Иван Исидор.

Младшіє

1. Марченко Андреян Ил.
2. Барановский Григорий Ст.
3. Бонько Михаил Мак.
4. Оснач Алексей Георг.
5. Романенко Андрей Григ.
6. Еременко Александр Ефим.
7. Шкут Ефим Григ.
8. Оснач Иван Алексеев.
9. Оснач Николай Козь.
10. Кремлянец Стефан Алек.
11. Хрущ Павел Акимов.
12. Евменов Петр Панфил.
13. Жительный Василий Фед.
14. Романовский Иван Каленк.
15. Лисица Павел Карп
16. Паныков Николай Данилов.
17. Паромошка Александр Яковл
18. Таперик Иван Серг.
19. Хрущ Иван Тарасов.
20. Рогутько Кондрат Дмитр.
21. Романенко Василий Андр.
22. Карпенко Александр Кален.
23. Пищик Михаил Романов.
24. Коваленко Алексей Илар.
25. Сомонов Григорий Демидов.
26. Белоусов Иван Денис.
27. Белоус Григорий Игнат.
28. Галай Михаил Никит.
29. Самонов Дмитрий Павлов.
30. Самонов Василий Евграфов.
31. Денисенко Афанасий Павлов
32. Оснач Антон Шконд (?)
33. Булитко Иван Павлов.
34. Явор Петр Васил.
35. Радченко Иван Филипп.
36. Хоменко Петр Максим.
37. Веремеенко Яков Терент.
38. Сисоев (?) Иван Харитонов.
39. Петренко Григорий Павлов.
40. Палатный Федор Васил.
41. Петренко Петр Михайл.
42. Марченко Николай Антон.
43. Палатный Михаил Никол.
44. Пархоменко К (?) Коз.
45. Карман Григорий Давидов.
46. Марченко Павел Леонт.
47. Шербак Михаил Андр.
48. Клюев Павел Семен.

с. Крупець**Старшіє**

1. Гой Даниил Нилович

Младшіє

1. Коструба Никифор Петрович
2. Лях Леонтий Елисеевич
3. Ерохов Егор Федорович
4. Гой Николай Яковлевич
5. Гой Петр Иванович
6. Геремес Иван Трофимович
7. Благуш Кузьма Егорович
8. Науменко Егор Романович
9. Гой Кирик Харитонович

- Старшіє** *с. Макове* **Младшіє**
1. Майборода Никита Иванович
 2. Плодистый Андрей Ефимович
 3. Плодистый Максим Ефимович
 4. Таран Иван Илларионович
 5. Леоненко Николай Максимович (?)
 6. Гармаш Иван Павлович
 7. Ветошинский Андрей Влад.
 8. Карпенко Владимир Павлович
 9. Леоненко Андрей Иванович
 10. Николаенко Захар Иосифович
 11. Даценко Андрей Стефанович
 12. Гармаш Павел Евдокимович
 13. Ковальков Николай Григорьев.
 14. Черкай Семен Лукьянович
 15. Савченко Арсентий Павлович
 16. Даценко Григорий Яковлевич
 17. Носовский Пантелей Венедикт.
 18. Дежко Захар Евдокимович
 19. Чабан Карп (?) Николаевич
 20. Певень Андриан Васильевич
 21. Данилин Павел Алексеевич
- Старшіє** *с. Миронівка* **Младшіє**
1. Козел Николай Ефимович
 2. Черкай Харитон Демьянович
 1. Полевик Федот Григорьевич
 2. Москаленко Савва (?) Гаврилов.
 3. Орел Василий Семенович
 4. Черкай Тит Митрофанович
 5. Черкай Семен Макарович
 6. Орел Сергей Захарович
 7. Черкай Никифор Петрович
 8. Черкай Павел Алексеевич
 9. Черкай Иван Анисимович
 10. Пищик Аникий Михайлович
 11. Черкай Федор Николаевич
 12. Черкай Марк Федотович
 13. Черкай Яков Николаевич
 14. Черкай Яков Павлович
- Старшіє** *с. Образіївка* **Младшіє**
1. Масич Николай Григорьевич
 2. Вовденко Тихон Андреевич
 3. Коваленко Никифор Федорович
 4. Костянюк Мирон Степанович
 5. Садовой Иван Климович
 6. Марченко Антон Климентьевич
 7. Вареник Григорий Илларионович
 1. Вареник Андрей Панфилович
 2. Андрусенко Михаил Прохоров.
 3. Вареник Гигорий Емельянович
 4. Вареник Андрей Семенович
 5. Вареник Макар Ларионович
 6. Вареник Петр Стефанович
 7. Вареник Павел Федорович
 8. Андрусенко Илларион Егоров.
 9. Степанищенко Захарий Григор.
 10. Мороз Евмен Гаврилович
 11. Левченко Федор Аксентьевич
 12. Гузь Макар Маврьевич
 13. Моисеенко Федор Корнеевич
 14. Шиман Петр Григорьевич
 15. Марченко Даниил Миронович
 16. Лазненко Тимофей Гаврилов.
 17. Коваленко Антон Авачаров (?)
 18. Коваленко Андрей Авачаров (?)
 19. Коваленко Федор Данилович
 20. Дегтярь Захарий Владимиров.
 21. Северинко Яков Федотович
 22. Вареник Гавриил Кузьмич
 23. Мальшок Игнат Григорьевич
 24. Масич Дмитрий Акимович
 25. Андрусенко Леонтий Кирил.
 26. Корх Иван Иванович
 27. Мальшок Кондрат Сергеевич
 28. Садовой Григорий
 29. Садовой Федот Яковлевич
 30. Мальшок Григорий Андреев.
 31. Мальшок Семен Прохорович
 32. Лысенко Владимир
 33. Мороз Федор Евхимович
 34. Медведь Григорий Александр.
 35. Левченко Леонтий Ильич
 36. Трофимец Стефан Михайлов.
 37. Чещевой Иван Тимофеевич
 38. Щербань Григорий Никитич
 39. Залозный Аксентий
- Старшіє** *с. Пирогівка* **Младшіє**
1. Гриценко Фома Дмитриев.
 2. Тарасенко Андрей Акакиевич
 1. Еременко Никита Панфилов.
 2. Сергеенко Даниил Николаев.
 3. Гриценко Ефим Антон.
 4. Барко Иван Максим.
 5. Илькун Афанасий Илларион.
 6. Скляр Петр Антонов.
 7. Еременко Прокофий Яковлев.
 8. Кутька Петр Акимович
 9. Балык Федор Васильевич
 10. Шестоухов Алексей Михайлов.
 11. Покрова Савва Александр.
 12. Лифиренко Михей Николаев.
 13. Слюсаренко Давид Петров.
 14. Пупач Василий Савельев.
 15. Шаронов Алексей Афанасьев
- Старшіє** *с. Погребки (Погрібки)* **Младшіє**
1. Атрошка Иван Стефан.
 1. Борисенко Михаил
 2. Товкач Федос Демидов.
 3. Мойсеенко Стефан Пимон.
 4. Регот Григорий Артем
 5. Фролов Михаил Стефан.
 6. Пещенко Илья(?) Иванов.
 7. Журавель Прокофий Анд.
 8. Фролов Захарий Мар.
- Старшіє** *с. Свірж* **Младшіє**
1. Козлов Павел Федоров.
 1. Саввич Феодор Нестеров.
 2. Васильцов Яков Григор.
 3. Шевцов Николай Иванов.
 4. Курносенко Яков Иванов.
 5. Авдеенко Ефим Гаврил.
 6. Шевцов Денис Яковл.
 7. Васильцов Никита Григор.
 8. Макаренко Яков Филимон.
 9. Буденок Андрей Антон.
 10. Савченко Ануфрий Иванов.
 11. Ухов Тарас Косьмин.
- Старшіє** *с. Собичеве* **Младшіє**
1. Пуд Филипп Семенович
 2. Юрченко Сергей Корнеевич
 3. Сорбат Андрей Корнеевич
 4. Савченко Марк Антонович
 1. Кошель Захар Анисимович
 2. Писарец Антон Остапович
 3. Захарченко Радион Константинович
 4. Кучер Дмитрий Андреевич
 5. Декунов Станислав Иосифович
 6. Пилипенко Александр Варфоломеевич
 7. Манжос Матвей Ефимович
 8. Романцов Степан Моисеевич
 9. Демченко Гавриил Венедиктович
 10. Мозок Степан Григорьевич
 11. Романцов Иван Ефимович
 12. Лысенко Антон Григорьевич
 13. Юрченко Михаил Савельевич
 14. Екименко Ефрем Лукич
 15. Лысенко Корней Яковлевич
 16. Астапенко Максим Прокофьев.
 17. Загородный Савелий Иванов.
 18. Герасименко Никита Харитонович
 19. Герасименко Тихон Харитонович
 20. Рыбалка Гаврило Петрович
 21. Редька Иван Кондратьевич
 22. Пуд Егор Иванович
 23. Кривонос Иван Федорович
 24. Писарец Андрей Кириллович
- ПОСИЛАННЯ**
1. Кульчицкий С., Ефименко І.І. Структура державної влади в умовах формування тоталітарного ладу// Історія державної служби в Україні: у 5 т. – К., 2009. – Т. 2. – С. 229–288.
 2. Тимченко А.П. Правовые основы организации и деятельности милиции Украины в 1917–1941 гг. Учебное пособие. – Луганск, 1998. – 86 с.
 3. Бондар В.О. Структура та повноваження органів міліції на селі в 20-ті роки ХХ ст. // Наукові праці історичного факультета

ту Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 1999. – Вип. VIII. – С. 49–53

4. Дубовик В. Еволюція охорони права у вітчизняних територіальних громадах // Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Випуск 69. – Одеса, 2013. – С. 125–132.

5. Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України. № 15. Відділ перший. 9 серпня 1924 р. – С. 319–347.

6. Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України. № 46. Відділ перший. 13 грудня 1924 р. – С. 851–876.

7. Державний архів Сумської області (далі – ДАЧО), ф.-Р. 4861, оп. 1, спр. 49.

8. Список населених мест Черниговской губернии. 1924. – Чернигов, 1924. – 165 с.

9. ДАЧО, ф.-Р. 4861, оп. 1, спр. 24.

Кужельная Е.В. Введение системы сельских исполнителей на Шосткинщине в 1924–1925 годах

В статье исследуется процесс формирования и функционирования системы сельских исполнителей на Шосткинщине в период 1924–1925 годов, анализируется их численность. Приводятся списки сельских исполнителей по населенным пунктам района.

Ключевые слова: сельские советы, сельские исполнители, Шосткинский район.

Kuzhelna O.V. Introduction of the system of rural executors in Shostka district in 1924–1925

In the article covers a process of forming and functioning of the system of rural executors is probed in Shostka district in 1924–1925, the analysis of their quantity is conducted. Lists over of rural performers of district are brought.

Key words: village soviets, rural executors, Shostka district.

17.02.2018 р.

УДК 94 (477.51)«1920/1939»

Р.І. Огієвська

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
БАТУРИНА У 20-30-х рр. ХХ ст.**

За допомогою архівних та історичних джерел у статті розкривається соціально-економічний розвиток Батурина в міжвоєнний період 1920–1939 рр.

Ключові слова: Батурин, радянська влада, промисловість, освіта, культура.

Сто років минуло відтоді, як на території України було встановлено радянську форму державності. За декретом від 6 січня 1919 р. Україна стала Українською Соціалістичною Радянською Республікою (УСРР). 10 березня було розглянуто і затверджено проект першої Конституції Радянської України.

В Батурині радянську владу було встановлено у грудні 1919 р. Створюючи новий державний апарат, уряд УСРР оголосив про ліквідацію всіх органів попередньої влади, розпуск судових установ, що призвело до змін у соціальній структурі населення. Повноваження на місцях передавали надзвичайним органам – ревкомам і комітетам бідноти, які утворювались з безумовних прихильників радянської влади. До складу Батуринського

волосного комітету бідноти увійшло 80 представників, які почали організовувати трудящих на відбудову зруйнованого господарства. Під впливом радянської влади поступово зникали сліди «старого» життя та змінювався вигляд самого міста. На території Батурина станом на 1920 р. знаходилося 882 двори, де мешкало 4200 осіб (чоловіків – 2000, жінок – 2200), з яких 1462 особи складало працездатне населення [1, с. 460].

У березні 1920 р. відбулися вибори до Батуринської сільської ради, яку очолив М.Г. Біліченко. У селах, селищах та хуторах ради робітничих, селянських та червоноармійських депутатів створювались з розрахунку 1 депутат на 100 жителів, але не менше 5 і не більше 50 депутатів на кожне поселення; строк повноважень депутатів становив 3 місяці [2, с. 173]. До складу Батуринської сільської ради увійшло 35 депутатів [3, с. 149]. Влітку 1920 р. був створений комітет незаможних селян (КНС) як частина адміністративного механізму, запровадженого урядом УСРР у формі тимчасових надзвичайних органів, наділених широкими повноваженнями. Комнезами займалися розподілом між бідняками конфіскованих панських та надлишків куркульських земель, знарядь праці, худоби, зерна, допомагали бідноті обробляти землю і збирати врожай.

Влада УСРР зобов'язала жителів Батурина у примусовому порядку здавати запаси зерна та інших сільськогосподарських товарів за державними (українськими) розцінками, а ринкова торгівля цими товарами заборонялася і розглядалася як спекулятивна. Така політика здобула назву «продовольча розкладка». Це була фактична конфіскація товару в селян. Циркуляром від 11 травня 1920 р. Наркомпрод УСРР роз'яснив, що державна продрозкладка є обов'язковою для виконання без права її зменшення кожною волостю республіки. Для вилучення продовольства в Батурині була створена спеціальна продовольча комісія [1, с. 459]. Вона брала безпосередню участь у проведенні продрозкладки на території Батуринської волості. З доповіді про перебіг продрозкладки в Батурині відомо: «...принимались всякие административные воздействия, не останавливались ни перед чем, производились принудительные изъятия. Так же принимался целый ряд других репрессивных мер» [1, с. 482].

Продрозкладка стала причиною голоду 1921–1923 рр. У грудні 1921 р. голодувало 12% населення України, в січні 1922 р. – 20%, а в травні – уже 48%, тобто не менше 10 млн. осіб. Особливо болісно цей голод відбився на дітях. Маємо наступні відомості по Батурина про захворювання внаслідок голоду з 1 січня по 1 червня 1922 р.: «У восьми місцевих жителів зафіксовано загальне виснаження, двоє жителів Батурина захворіли на курячу сліпоту, у десяти осіб діагностували цингу, ще у п'яти місцевих та трьох приїжджих – гостре шлунково-кишкове захворювання [1, с. 479].

На початку 1923 р. Постановою III-ї сесії Всеукраїнського центрального виконавчого комітету ВУЦВК було